

ΠΜΣ «Σχολική Ψυχολογία» (Κατεύθυνση: Σχολική Ψυχολογία)
Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι φυλετικές μειονότητες στα ελληνικά σχολεία

Μάριος Καραμουσουλής, Σεβαστή Λεοντάρα

ΣΧΨ101-1803: Διαπολιτισμική Κοινωνική Ψυχολογία στη Σχολική Κοινότητα

Διδάσκων: Βασίλης Παυλόπουλος

Ιανουάριος 2023

Ορισμός

- Φυλετική μειονότητα: μια συγκεκριμένη φυλετική ομάδα, με κοινή κουλτούρα, παράδοση, γλώσσα και ιστορία, η οποία ζει σε μια χώρα όπου οι περισσότεροι άνθρωποι ανήκουν σε διαφορετική φυλετική ομάδα

(Cambridge University Press, n.d.)

Η αντιπροσώπευση των φυλετικών μειονοτήτων στα ελληνικά σχολεία

- Μαθητές με προέλευση από Αραβικές χώρες, Ασία και Αφρική
- Δημοτικό: 1.904 μαθητές
- Γυμνάσιο: 1.101 μαθητές
- Γενικό λύκειο: 352 μαθητές
- ΕΠΑ.Λ.: 376 μαθητές

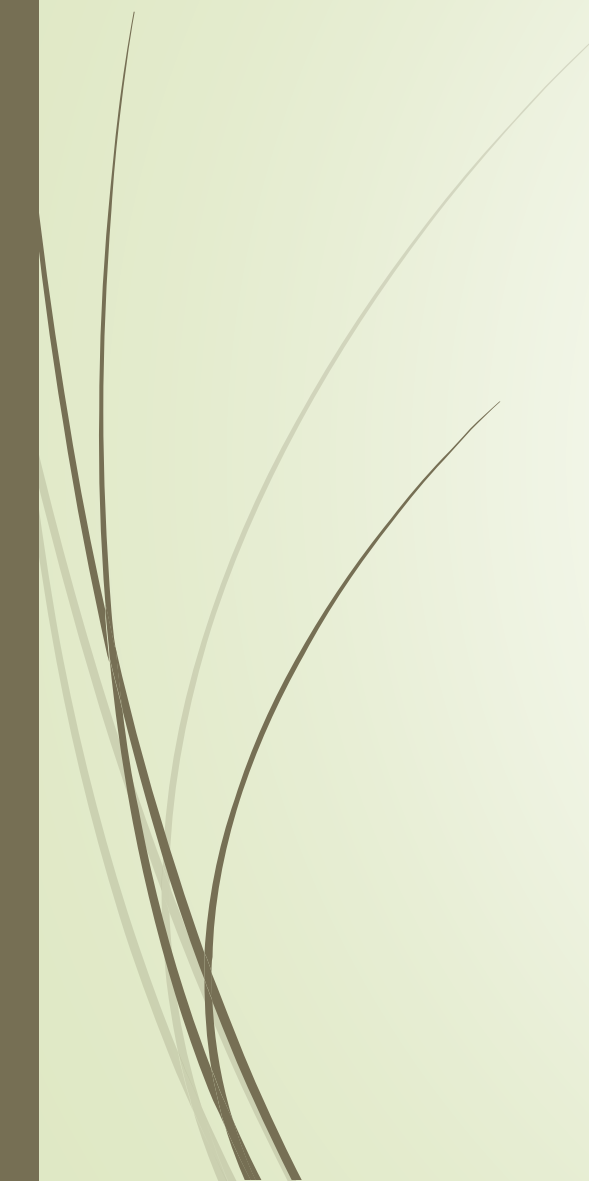

(Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010)

Ιστορικά στοιχεία

- Δεκαετία 1950: Μεγάλη εκροή Ελλήνων μεταναστών στο εξωτερικό
- Δεκαετία 1970: Χορήγηση υποτροφιών σε φοιτητές αφρικανικών χωρών για σπουδές στην Ευρώπη
- 1974: Πτώση δικτατορικού καθεστώτος
- 1980: Μεγάλες αφίξεις μεταναστών, κυρίως από Ασία και Αφρική (λόγω έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού)
- Δεκαετία 1990: Διαμόρφωση μεταναστευτικής πολιτικής με αρνητική προκατάληψη. Έξαρση ρατσιστικών αντιλήψεων λόγω της αύξησης των μεταναστευτικών ροών και της λανθασμένης συσχέτισής της με πιθανή άνοδο εγκληματικότητας

(Νουόκε, 2021)

Τρέχουσες προκλήσεις των μαθητών φυλετικών μειονοτήτων

Δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις και στη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας

- Αντιμετώπιση από συνομήλικους ως απειλή για το σχολικό κλίμα
- Περιθωριοποίηση και δυσκολία εύρεσης φίλων
- Λιγότερο δημοφιλείς από τους συνομήλικους τους

(Sarafidou et al., 2013)

- Δίλλημα μεταξύ διατήρησης εθνικής ταυτότητας χώρας καταγωγής και αφομοίωσης στην κυρίαρχη κουλτούρα
- Παράλληλη πίεση από συμμαθητές και από οικογενειακό περιβάλλον
- Αδυναμία συγκρότησης συνεκτικής εθνικής ταυτότητας

(Νικολάου, 2000)

Δυσκολίες προσαρμογής στο ελληνικό σχολείο

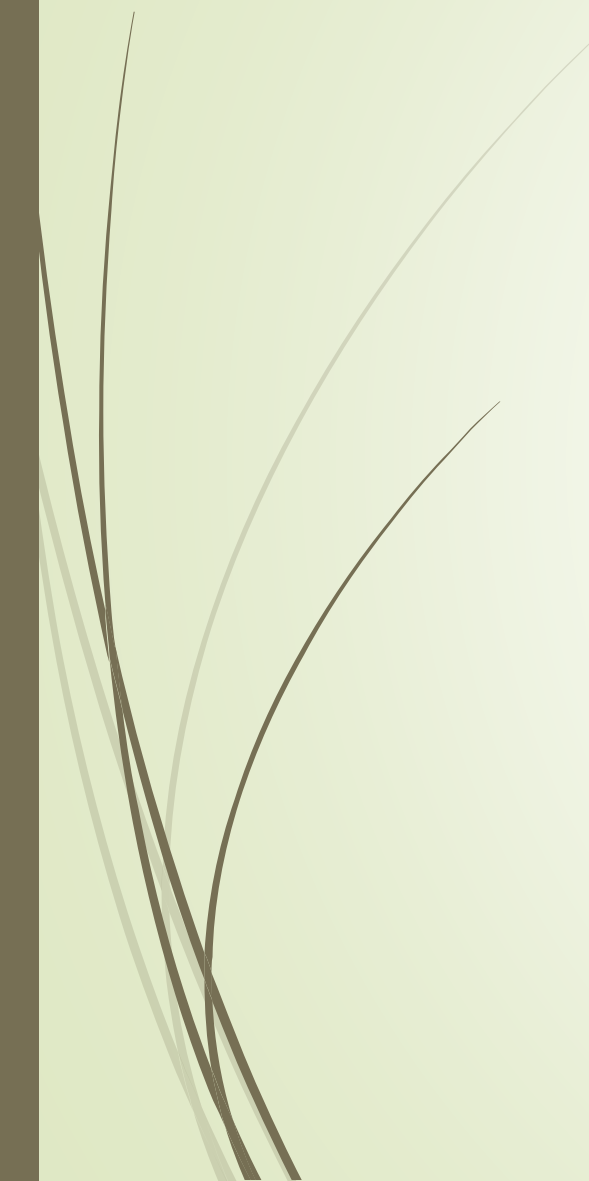

- Χαμηλή υποκειμενική και πραγματική αποδοχή από συνομήλικους
- Υψηλά επίπεδα άγχους
- Χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση και αυτοπεποίθηση
- Μειωμένο ενδιαφέρον για τη μαθησιακή διαδικασία
- Χαμηλές και αρνητικές προσδοκίες εκπαιδευτικών (αυτοεκπληρούμενη προφητεία)

(Govaris et al., 2013)

Σχολική διαρροή αλλοδαπών μαθητών

- Σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2010): σταδιακή μείωση των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία από την πρωτοβάθμια στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Πιθανή εξήγηση: ανάγκη για εύρεση εργασίας, μειωμένο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση

Επίσημη εκπαιδευτική πολιτική για την
ένταξη των φυλετικών μειονοτήτων στα
ελληνικά σχολεία

Σχολικές νομοθετικές ρυθμίσεις

- Προώθηση διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- Λειτουργία τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων
- Εξειδίκευση των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας
- Γνώση 2^{ης} ξένης γλώσσας (προαιρετικά της χώρας προέλευσης μαθητών)
- Δυνατότητα για παρακολούθηση μαθήματος της γλώσσας και κουλτούρας της χώρας προέλευσης
- Διαμόρφωση τμημάτων με μειωμένο αριθμό μαθητών
- Υπαγωγή των ανήλικων υπηκόων τρίτων χωρών στην υποχρεωτική σχολική φοίτηση – Άδεια εγγραφής ακόμα και για ανήλικους που διαμένουν στην Ελλάδα, με εκκρεμότητα ρύθμισης της νόμιμης διαμονής τους

(Σταματοπούλου, 2007)

Πρόγραμμα Δράσης «ΕΣΤΙΑ»

- Τακτική και εστιασμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών
- Θεσμική κατοχύρωση ενός δίγλωσσου βοηθού-εκπαιδευτικού για εξατομικευμένη υποστήριξη μέσα στη τάξη
- Εντατικοποίηση της έκδοσης γλωσσικών βοηθημάτων (δίγλωσσα λεκτικά σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή)
- Υιοθέτηση νέων μορφών διδασκαλίας της γλώσσας (συνδυασμός γραφής και άλλων εκφραστικών μέσων)
- Συνεργασία εκπαιδευτικών – γονέων
- Ενδυνάμωση ταυτότητας αλλοδαπού μαθητή

(Σταματοπούλου, 2007)

Παρέμβαση αυτοεπιβεβαίωσης

- Θεωρία αυτοεπιβεβαίωσης: τα άτομα παρακινούνται να διατηρήσουν μια συνολικά θετική αυτό-εικόνα.
- Όταν απειλείται η αυτοεικόνα, χρήσιμες είναι οι πολλαπλές πηγές αυτοεκτίμησης (πχ. το να είναι κανείς μέλος οικογένειας, δημιουργικός, να έχει χιούμορ κ.ά.)
- Οι ευκαιρίες για να σκεφτεί κανείς θετικά χαρακτηριστικά της ταυτότητάς του τον προστατεύουν από αδύναμες πτυχές του εαυτού

(Cohen & Sherman, 2014)

Παρέμβαση αυτοεπιβεβαίωσης

- Φαύλος κύκλος «αυτοεκπληρούμενης προφητείας»: οι Αφροαμερικανοί μαθητές ανησυχούν ότι οι δάσκαλοι θα είναι προκατειλημμένοι εναντίον τους και θα τους συμπεριφέρονται άδιστα. Όταν τιμωρούνται, επιβεβαιώνεται ότι οι δάσκαλοί τους είναι πραγματικά άδιστοι
- Αυτή η επιβεβαίωση των φόβων τους για μεροληψία τους οδηγεί στο να χάνουν την εμπιστοσύνη στους δασκάλους τους και βιώνουν απειλή για την ταυτότητά τους ως καλοί μαθητές. Έτσι, συμπεριφέρονται άσχημα εντός σχολείου, ενισχύοντας τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ότι είναι «ταραχοποιοί»

(Okonofua et al., 2016)

Παρέμβαση αυτοεπιβεβαίωσης

- Η παρέμβαση περιλαμβάνει μια σειρά από τέσσερις γραπτές ασκήσεις που ζητούν από τους μαθητές να αναλογιστούν θετικές πτυχές της ταυτότητάς τους
- 1^η σελίδα: λίστα με αξίες (φιλία, οικογένεια, αθλήματα κ.α.). Επιλογή 3 πιο σημαντικών αξιών
- 2^η σελίδα: αιτιολόγηση των επιλογών τους
- Χρήσιμη είναι η έναρξη της παρέμβασης στην αρχή της σχολικής χρονιάς και οι άλλες ασκήσεις πριν από στρεσογόνα για τους μαθητές γεγονότα (εξετάσεις)
- Χορήγηση ασκήσεων από εκπαιδευτικούς σαν κανονικές ασκήσεις σχολείου

(Borman et al., 2021, 2022)

Παρέμβαση αυτοεπιβεβαίωσης

Οφέλη:

- Λιγότερες αποβολές Αφροαμερικανών μαθητών από εκπαιδευτικούς
- Εστίαση σε θετικές πτυχές της ταυτότητας που προστατεύουν από τον χαρακτηρισμό του «ταραχοποιού»
- Βελτίωση ακαδημαϊκών επιδόσεων που διαρκούν
- Αύξηση αισθήματος ότι ανήκουν στο σχολείο και μείωση σχολικής διαρροής
- Κριτική: εστίαση σε μαθητές, δεν μειώνεται η διάκριση που βιώνουν οι μαθητές στην κοινωνία, ούτε οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τη δημιουργία ετικέτας του «ταραχοποιού»

(Borman et al., 2021, 2022)

Προτεινόμενες καλές πρακτικές

- Διδασκαλία μητρικής γλώσσας
- Θεσμοθέτηση διδασκαλίας των δικαιωμάτων του παιδιού σε όλες τις σχολικές βαθμίδες
- Πρωτοβουλίες για ευαισθητοποίηση κατά των διακρίσεων και του ρατσισμού
- Μεγαλύτερη συμμετοχή μαθητών και γονέων στη λήψη αποφάσεων για την οργάνωση και υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων
- Καλλιέργεια της δυνατότητας ύπαρξης της πολλαπλής ταυτότητας

(Ραζή, 2018)

Προτεινόμενες καλές πρακτικές

- Προώθηση της συνεργατικής μάθησης με σκοπό την αύξηση της ακαδημαϊκής επίδοσης, του ενδιαφέροντος για το σχολείο και την αποτελεσματικότερη συμπερίληψη
- Καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων
- Ενίσχυση της αυτορρύθμισης και των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων

(Nishina et al., 2019)

Προτεινόμενες καλές πρακτικές

- Προσπάθεια ανταλλαγής πολιτισμικών στοιχείων μεταξύ μαθητών (Σόρκος, 2019), μέσω ομαδικών project ή παρακολούθησης ταινιών
- Εμπλοκή δημοφιλών μαθητών σε προγράμματα για τη μείωση των συγκρούσεων και των φαινομένων εκφοβισμού (Junonen et al., 2019)

Συμπεράσματα

- Ανάγκη για περαιτέρω έρευνες σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Αφροέλληνες μαθητές, καθώς αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του μαθητικού πληθυσμού
- Ανάγκη για εφαρμογή και αξιολόγηση περισσότερων παρεμβάσεων κατά του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων

Βιβλιογραφία

- ▶ Borman, G. D., Choi, Y., & Hall, G. J. (2021). The impacts of a brief middle-school self-affirmation intervention help propel African American and Latino students through high school. *Journal of Educational Psychology*, 113(3), 605–620.
<https://doi.org/10.1037/edu0000570>
- ▶ Borman, G. D., Pyne, J., Rozek, C. S., & Schmidt, A. (2022). A replicable identity-based intervention reduces the Black-White suspension gap at scale. *American Educational Research Journal*, 59(2), 284–314.
<https://doi.org/10.3102/00028312211042251>
- ▶ Cambridge University Press. (χ.χ.). Ethnic Minority. Στο Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. Ανακτήθηκε 13/01/2022 από <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ethnic-minority>
- ▶ Cohen, G. L., & Sherman, D. K. (2014). The psychology of change: Self-affirmation and social psychological intervention. *Annual Review of Psychology*, 65(1), 333–371.
<https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010213-115137>
- ▶ Govaris, C., Kaldi, S., & Papadopoulos, A. (2013). School acculturation in greek primary schools: A comparative study between students with an immigrant background and native students. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 7(3), 131–148.
<https://doi.org/10.1080/15595692.2013.787060>

-
- ▶ Juvonen, J., Lessard, L. M., Rastogi, R., Schacter, H. L., & Smith, D. S. (2019). Promoting social inclusion in educational settings: Challenges and opportunities. *Educational Psychologist*, 54(4), 250–270. <https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1655645>
 - ▶ Nishina, A., Lewis, J. A., Bellmore, A., & Witkow, M. R. (2019). Ethnic diversity and inclusive school environments. *Educational Psychologist*, 54(4), 306–321. <https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1633923>
 - ▶ Okonofua, J. A., Walton, G. M., & Eberhardt, J. L. (2016). A vicious cycle: A social–psychological account of extreme racial disparities in school discipline. *Perspectives on Psychological Science*, 11(3), 381–398. <https://doi.org/10.1177/1745691616635592>
 - ▶ Sarafidou, J.-O., Govaris, C., & Loumakou, M. (2013). The subtle–blatant distinction of ethnic prejudice among ethnic majority children. *Intercultural Education*, 24(3), 264–276. <https://doi.org/10.1080/14675986.2013.799805>
 - ▶ Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2010). *Παλιννοστούντες και αλλοδαποί μαθητές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. <https://www.statistics.gr/statistics/pop>

-
- Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*. Πεδίο.
 - Νουόκε, Γ. Τ. Ε. (2021). *Δεύτερη γενιά μεταναστευτικής καταγωγής, κοινωνικές ταυτότητες και κοινωνικός έλεγχος: η περίπτωση των «Αφροελλήνων»*. [Μεταπτυχιακή εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών].
<http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&lang=el&pid=iid:20754>
 - Ραζή, Ά. (2018). *Η προστασία της διαφορετικότητας των παιδιών σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Ελληνικό Δίκαιο*. [Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας].
<http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/25030>
 - Σόρκος, Γ. Ν. (2019). *Η συμπερίληψη των μαθητών κινεζικής καταγωγής στο ελληνικό σχολείο: Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών, οι «φωνές» των μαθητών και ο ρόλος της οικογένειας*. [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας].
<http://hdl.handle.net/10442/hedi/46737>
 - Σταματοπούλου, Θ. (2007). *Διαπολιτισμική εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη των παιδιών των μεταναστών. Διαπολιτισμικό σχολείο και Τοπική Αυτοδιοίκηση Μελέτη περίπτωσης: ο Δήμος Αθηναίων*. [Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης]